

האדם, לפי שאין בגשמיות דוגמתה וכערכה כלל, כי אם לה' לבדו, והיא אהבת הנפש האלקית לבדה, וכמו שכתוב (ישעיה כו, ט): "נפשי אויתיך". והאהבה הזאת היא מתלהבת ומתלהטת בנפשות הצדיקים, כי "היכל ה' המה" (ירמיה ז, ד) ו"כלי בית ה'" (ירמיה כו, טו).

"ובכל מאדף" היא בחינת אהבה העולה ^{פא} על כולנה, שהיא בחינת אהבה רבה במאד, שאינה נתפסת אפילו בנשמות הצדיקים, וגבהו דרכיה במאד מאד, למעלה מעלה מבחינת הנבואים, שהוא לדבקה בו יתברך, בו ממש באין סוף ברוך-הוא.

והנה כתיב (תהלים קמה, א): "גדול ה' ומהולל מאד, ולגדולתו אין חקר", וכך האהבה הנמשכת מזה היא בבחינת "מאד" - בלי שיעור וגבול, ואין הנפש יכולה להשיגה, להיות שהנפש היא בחינת נבוא, בבחינת כלי וגבול. אך הזוכה לאהבה רבה הזאת הם בעלי-תשובה, על דרך מאמר רז"ל¹²⁹: "במקום שבעלי-תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד".

והענין - כמו שכתוב (קהלת ב, א): "ביתרון האור מן החשך".

פירוש: שיש יתרון ומעלה לאור כשבא מן החושך ודוקא. דהיינו, כששים האדם אל לבו כל מעשיו ודבוריו ומחשבותיו אשר לא לה' המה, בכל ימי חיי הבלו, שהם חשך ממש והסתר פניו יתברך, ואף על פי כן בכך היה חפץ ומתאוה וכו'; מכל-שכן וקל-וחמר שיש יתרון מעלה לאור ה'. אשר לזאת תתרבה ותתגדל האהבה במאד, ביתר שאת ומעלה לאין קץ, להוציא נפשו ממאסרה, להשתפך אל חיק אביה¹³⁰ - אין סוף ברוך-הוא ממש, ולדבקה בו ממש¹³¹.

וזהו ענין "ודונות נעשו כזכיות"¹³² על ידי תשובה, כי יעלה ויבא ויגיע לבחינת אהבה רבה הנ"ל. ולכן "אפילו צדיקים גמורים אין יכולים לעמוד", להיותם בחינת "גמורים" - מלשון כלי שנגמר מלאכתו¹³³, ועדיין הם בבחינת כלי. ולזה הזהירו רז"ל¹³⁴ במאד: "הוי שפל רוח בפני כל אדם"¹³⁵, כדי להיות נשבר ונרצה ונכנע, ורוחו נמוכה, בכדי שיאיר עליו אור האהבה "ביתרון האור" הנ"ל.

וזהו שאמרו רז"ל¹³⁶: "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים

צלילין" דחכמה-עילאה לא שייך שמחה.

אך על ידי "שבת שבתון" יום הכפורים, שהוא בחינה שלמעלה מהשבת ומחכמה-עילאה, לכן נמשך בסוכות שיהיה חכמה מאיר בקירוב בבחינת השגה. ולכן היה שמחה בניסוף המים, והוא שמחה שבבחינת ביטול¹²². ולכן זהו "מעייני הישועה" - שלא יהיה יניקת החיצונים, כי החכמה דוחה אותם, וכן השמחה שבבחינת ביטול כו'). :

— * —

Daf 81

<ד, ב>

להבין מה שכתוב "ביום השמיני עצרת תהיה

לקב"123

להבין מה שכתוב (פנחס כט, לה): "ביום השמיני עצרת תהיה לכם", ובשביעי של פסח כתיב (ראה טו, ח): "עצרת להו"ה אלהיך".

הנה כתיב (אתחנן ו, ה): "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך". ופירוש "בכל לבבך" אמרו רז"ל¹²⁴: "בשני יצריך - ביציר טוב וביציר הרע". דהיינו, שכל כח ועוצם הלהב, רשפי אש בויערה מכל מיני יצר הרע שבעולם-הזה, יתהפך הלהב כולו לאהבת ה'.

וכמו שיהיה לעתיד, דכתיב (צפניה ג, ט): "כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' לעבדו שכם אחר". דהיינו, שאפילו כל העמים שהן עובדי גילולים - התאוות גשמיים - יתפוך להם "שפה ברורה לקרוא כולם כו", והוא ענין "אתהפכא חשוכא לנהורא"¹²⁵.

ו"לעבדו שכם אחר" - פירוש: "שכם" - בחינת אחוריים, "בתר כתפין"¹²⁶, והיינו כענין מה שכתוב (מלכים א יח, לו): "ואתה הסבות את לבם אחורנית" - יתהפך להיות בבחינת "אחר"¹²⁷.

וזהו פירוש "ואהבת" - שהוא לשון ציווי וגם לשון עתיד, לומר: שלעתיד סופך לאהוב את ה' "בכל לבבך", כי לא ידח ממנו נדח¹²⁸.

"ובכל נפשך" הוא בחינת אהבה גדולה מזו, שאינה נתפסת בלב

¹²² על דרך מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "בשלח פרעה" גבי "ולא נחם כו" בענין "ארץ כנען".

¹²³ (נאמר בשמיני עצרת תקנ"ח. חלק מהתחלת הדרוש עם הוספות - אור התורה ויקרא כרך ב עמוד תננ).

¹²⁴ (ברכות פרק ט, משנה ה).

¹²⁵ (ראה זהר חלק א בהקדמה ד, א).

¹²⁶ (ראה תנאי פרק כב. נתבאר בקונטרס ומעין מאמר ב פרק ב ואילך).

¹²⁷ [וזהו גם כן ענין "ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך" (ויחי מה, כב), שביור דיוסף להיות מבחינת "שכם" - בחינת "אחד", הוא בבחינת שלמעלה יותר מבירור דהשבתים. וכמו שנתבאר סוף דבור המתחיל "והנה אנתנו מאלמים אלומים". ועיין לקמן בענין "בכל מאדך"].

¹²⁸ (על פי שמואל ב יד, יד: "לבלתי ידח ממנו נדח").

¹²⁹ (ברכות לד, ב).

¹³⁰ (על פי איכה ב, יב: "בהשתפך נפשם אל חיק אמתם").

¹³¹ (ועיין מה שנתבאר מזה דבור המתחיל "שמאלו תחת לראשי" בפרשת כי תשא (ראה תורה אור פה, ג ואילך. וראה שם פו, ב)).

¹³² (יומא פו, ב).

¹³³ (ראה כלים סוף פרק ד ואילך. וראה אור התורה פסח (ויקרא כרך ב) עמוד תנה. דבור המתחיל "הניף ידו" תשכ"ו סעיף ד).

¹³⁴ (אבות ד, י).

¹³⁵ (בבב נל אדם: וכן הוא בתורה אור דבור המתחיל "ויהי מקץ" הראשון לא, א. אבל בתנאי פרק ל: האדם - ראה "מראי מקומות, הגהות והערות קצרות" שם).

¹³⁶ (אבות ד, יז).

בעולם-הזה מכל חיי העולם-הבא, ואמרו¹³⁷ שיהיה "כל ימיו בתשובה" - כי עולם-הבא אינו אלא זיו והארה ממנו יתברך, כמאמר רז"ל¹³⁸: "צדיקים יושבים ונהנים מזיו השכינה".

ואמרו¹³⁹: "ביו"ד נברא העולם-הבא" כנ"ל, ופירוש "ביו"ד": בהארה הנמשכת ומתפשטת מבחינת ה"ד". כי ה"ד" עצמו הוא בחינת אותיות שמו הגדול, והוא ושמם אחד. וכמו שכתוב (תהלים קמח, יג): "כי נשגב שמו לבדו", רק "הודו על ארץ ושמים" (שם). ו"הודו" הוא זיו והארה מן שמו אשר "נשגב לבדו". ו"ישראל" הם "עם קרובו"¹⁴⁰ של מהותו ועצמותו כביכול ממש, על ידי תשובה מאהבה-רבה הנ"ל, לדיקה בו ממש באין-סוף ברוך-הוא לבדו.

והנה ענין תשובה מאהבה זו, הוא ענין בחינת יציאת מצרים. ופירוש "יציאת מצרים": לצאת מן המצרים וגבולים המגבילים האהבה, דהיינו לצאת מבחינת צדיק לבחינת בעל-תשובה הנ"ל.

אך גם בכל אחד ואחד כפי בחינתו יש בחינת יציאת מצרים. ואפילו בהמון עם כפשוטו - לפנות מעסקיו ועניניו בעניני העולם. ובפרט בעלי משא-ומתן, צריכין לקבוע עתים לפנות דעתם מעסקיהם כפי הפנאי שלהם. וכן יש יציאת-מצרים במדריגה ומעלה אחר מעלה עד רום המעלות, עד אשר יגיע לבחינת אהבה רבה הנ"ל¹⁴¹.

ב. וזהו ענין ז' ימי הפסח, ימי יציאת-מצרים - שהוא זמן התעוררות בחינת אהבה-רבה הנ"ל ממשלה-למעלה כו'. אך "ביום השביעי" שהוא בחינת אהבה-רבה בהתגלות - "עצרת לה' אלקיך". ופירוש: בענין "אם רץ לבך" - שוב לאחד¹⁴².

וכמו שכתוב (תהלים עג, כו): "**פלה שארי ולבבי, צור לבבי**" - פירוש: שמתחלה "**פלה שארי ולבבי**" בכלות-הנפש ממש. ואחר כך "**צור לבבי**": "צור" הוא מלשון חיזוק, וכמו שכתוב (האינו לב, ד): "הצור תמים פעלו". דהיינו שיתחזק במעוזו, להיות ש"בעל כרחך אמה חי כו"¹⁴³, כדי להיות לו יתברך דירה בתחתונים¹⁴⁴. וצריך לעשות משכן ומכון לשבתו על ידי עסק התורה והמצוות, שיהיה "הו"ה" בבחינת

"אלקיך", דהיינו שיהיה שורה ומתלבש בתחתונים¹⁴⁵.

וכמאמר רז"ל: "אל תקרי בְּנֵיךָ אֵלָא בּוֹנֵי"¹⁴⁶, כי תלמידי-חכמים נקראו "בנאים" - "שעוסקים בבנינו של עולם"¹⁴⁷. כי "אין להקדוש ברוך-הוא בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד"¹⁴⁸. וכתוב (ירמיה לג, כה): "אם לא בריתי יומם ולילה, חוקות שמים וארץ לא שמתי";

וכן בענין המצוות, ובפרט מצוות הצדקה, דכתיב (תהלים פט, ג): "עולם חסד יבנה", וכתיב (תהלים לג, ה): "חסד ה' מלאה הארץ".

וזהו בחינת עצרת של ז' ימי הפסח: לעצור ולכלוא את הרוח¹⁴⁹ והנפש שלא יצאו מנרתקן ויתבטלו ממציותן באהבה-רבה זו, רק להיות כאש עצור בלבד¹⁵⁰ בבחינת רצוא ושוב¹⁵¹.

אף בחינת עצרת של חג הסוכות, הוא ענין מה שכתוב (תהלים קיט, קעב): "**תען לשוני אמרתך כי כל מצותיך צדק**".

והוא, כי על ידי עשרת ימי תשובה זוכה ישראל לבחינת תשובה-מאהבה הנ"ל, ו"דונות נעשו לו כנזירות". ולכן נמשך מלמעלה-למטה גם כן אהבה-רבה מאד, אהבה-בתענוגים, בכל ימי הסוכות - בבחינת

¹⁴⁵ [ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "כי תצא" גבי "וינתנו הו"ה אלקיך בנדך" (תצא כא, י): "הו"ה" הוא תורה, ו"אלקיך" הוא מצוות, עיין שם (לעיל לה, ב). ועיין מה שנתבאר לעיל בדבור המתחיל "כי המצוה הזאת" (לעיל נצבים מה, סוף עמוד ב) בפירוש מה שנאמר בפתח-תורה (יתרו כ, ב): "אנכי הו"ה אלקיך";

דהיינו שלהיות נמשך בחינת "הו"ה" מבחינת "אנכי" - באתערותא-דלתתא תליא מילתא, על ידי התורה והמצוות כו', עיין שם.

ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "אתם נצבים" (לעיל מה, ג) בפירוש "כי הו"ה אלקיך אש אוכלה הוא" (נאחטנן ד, כד) - פירוש:

כטבע האש שמתלק למעלה על דרך משל, ואינו יורד ומתפשט וכו'. ולכן נקרא "אל עליון כו" עיין שם. אך על ידי אתערותא-דלתתא ברצוא ושוב, ממשיכים להיות "קראתיה הו"ה" (תהלים קל, א).

ועל דרך זה יובן גם כאן פירוש ¹⁴⁵ "עצרת להו"ה אלקיך" שהוא ענין ההמשכה מאין-סוף ברוך-הוא, "אנכי" - מי שאנכי, שיהיה נמשך להיות "הו"ה אלקיך", דהיינו שיתלבש בתורה ומצוות כו', הקדוש ברוך-הוא יושב ועוסק בתורה כו" (עבודה זרה ג, ב). ועיין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "שיר השירים" (לקמן שיר השירים א, ד).

¹⁴⁶ ("תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר (ישעיה נד, יג) וכל בְּנֵיךָ למודי ה' ורב שלום בְּנֵיךָ - אל תקרי בְּנֵיךָ אֵלָא בּוֹנֵיךָ" - ברכות סד, א).

¹⁴⁷ (שבת קיד, א).

¹⁴⁸ (ברכות ה, א).

¹⁴⁹ (זכור את הו"ה: קהלת ח, ח).

¹⁵⁰ (על פי ירמיה כ, ט: "והיה בלבי כאש בערת, עצר בעצמתי").

¹⁵¹ ועיין מה שנתבאר מענין רצוא ושוב: בדבור המתחיל "וכל העם רואים את הקולות" (תורה אור פב, ג). ובדבור המתחיל "בפְּרֻשֵׁת נְסֻכִים כְּתִיב" (לעיל שלח מ, א ואילך).

¹³⁷ (שבת קנג, א. וראה זחר חלק ג לג, א).

¹³⁸ (ברכות יז, א).

¹³⁹ (מנחות כט, ב).

¹⁴⁰ (תהלים קמח, יד).

¹⁴¹ [ועיין מה שנתבאר מזה בביאור על פסוק "אני כו' אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים כו" (לעיל שלח נ, ג ואילך)].

¹⁴² (הקדמת לקוטי זחר ז, א: אם רץ לבך שוב לאחור (נסח אחר: לאחד). ובכסא מלך: שוב לאחד גרסינו. בספר יצירה פרק א. משנה ח לפנינו הגירסא: למקום).

¹⁴³ (אבות ד, כב).

¹⁴⁴ (תנחומא נשא טז. וראה שם בחקותי ג. בראשית רבה סוף פרשה ג. במדבר רבה פרשה יג, ו).

וזהו "כי גבר עלינו חסדו ואמת ה' לעולם" (תהלים קיז, ב): שנמשך "אמת ה'" מלמעלה למטה להתלבש בעולם. ו"אין אמת אלא תורה"¹⁵⁶, כי מדת האהבה, אף על פי שהיא לדבקה בו ממש, אף על פי כן אינה רק אמת של האדם, ואין זה עדיין "אמת ה'", כי "אמת ה'" היינו שהוא אחד ו"אין עוד", ואין מי שיאהב כלל, ו"לית מחשבה תפיסא ביה"¹⁵⁷, בעצמו ממש כביכול, כי אם כִּאֲשֶׁר תְּפִיֶסָא בְּתוֹרָה, שהיא רצונו יתברך, ו"אורייתא"¹⁵⁸ וקודשא בריך הוא כולא חד"¹⁵⁹. ולכן כתיב (תהלים קמה, יח): "קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת" - זו תורה דוקא¹⁶⁰.

והיינו על דרך מה שאנו אומרים בתפלת שבת יום-טוב: "קדשנו במצותיך", אף על פי שאנו מברכים: "אשר קדשנו במצותיך" - שִׁבְרָה קְדֻשָׁנו, אלא לפי כי עלית מעשה המצות לה' יש בהם מעלות ומדרגות זו למעלה מזו.

ועיין מה שנתבאר: בביאור על פסוק "וארשתיה לי" (לעיל במדבר ט, ג), ובדבור המתחיל "אוסרי לגפן" (תורה אור מח, ב) בפירוש "כמצות רצונך". וסוף דבור המתחיל "ועשית בגדי קדש" (תורה אור פב, ג).

ולזאת יובן איך שעל ידי פנימית-הלב, שבחינת "צדק - לפניו יהלך", אזי גם בחינת "וישם לדרך פעמיו" מלמעלה למטה הוא מבחינה עליונה יותר כו'. ועיין מה שנתבאר בפרשת וישב על פסוק "ונתתי לך מהלכים כו'" (תורה אור ל, ג).

ועל דרך זה יובן מה שביקש משה ליכנס לארץ כדי שיתקיימו כל המצות על ידו דייקא, כדאיתא בגמרא סוף פרק קמא דסוטה (יד, א), והקשו בסוף ספר "פרי הארץ" (הוא באגרת הרב הקדוש ר' אברהם מקליסק שנדפסה בסוף פרי הארץ, וראה גם בפרי הארץ פרשת ראה) על לשון "ויתקיימו כולן על ידי", דהוי ליה למימר: "ואקיים כל המצות כו'".

ולפי מה שנתבאר אתי שפיר. דהמצות עצמן, כשיהיו נעשים ^{אפ"ר} על ידי משה, יהיו מבחינה עליונה יותר כו'. וכמוכן ממה שנתבאר סוף דבור המתחיל "ועשית בגדי קדש" הנ"ל בענין ג' מדרגות שיש במעשה המצות דרך כלל כו'.

ועיין מה שנתבאר בביאור על פסוק "ויראיו נאווה" (לקמן שיר השירים כ, ג).

ב"אגרת הקדש" הנ"ל, משמע פירוש "וישם לדרך פעמיו" - על עלית התורה ומצות ממטה למעלה. וזהו על דרך פירוש שני דהאר"ל בפירוש ה"ספרא דצניעותא" שם (דף ק"ט, ריש עמוד א'), דפירש "דרך" היינו מקור שממנו נמשך בחינת מוחא-סתמא דעתיקא כו'. אמנם לפי מה שנתבאר כאן בפירוש "וישם לדרך" היינו מלמעלה למטה עד בחינת סוף המעשה - זהו על פי פירוש הראשון דהאר"ל הנ"ל].

¹⁵⁶ (ירושלמי ראש השנה סוף פרק ג הלכה ח). איכה רבה פתיחתא ב. תקוני זהר תקון כא ג. א. וראה ברכות ה, ב: "אמת זו תורה שנאמר (משלי כג, כג): אמת קנה ואל תמכר".

¹⁵⁷ (תקוני זהר בהקדמה, "פתח אליהו" יו, א).

¹⁵⁸ (זהר חלק ג אחרי עג, א).

¹⁵⁹ [ועיין מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "וארא אל אברהם" בפירוש (וארא ו, ג): "וישמי הו"ה לא נודעתי להם" (תורה אור נו, א). ומה שנתבאר מזה שם (נו, ג-ד) בדבור המתחיל "וידבר אלקים כו' וארא כו'".]

¹⁶⁰ (ועיין ב"ספר של בינונים" פרק ל"ה בהגהה. ועיין מה שנתבאר על פסוק "ויכתב משה" (לעיל מסעי צא, ד, צב, א, צב, ד, צד, ד, צד, ד, צו, א)).

"וימינו תחבקני" (שיר השירים ב, ו); שהוא כמו למשל מי שמחבק את חבירו - אינו מניחו לנטות ממנו; כך כביכול מתעלים באהבה זו לדבקה בו ממש, שלא להפרד ממנו חסדו ושלומו.

וזהו "כי גבר עלינו חסדו" (תהלים קיז, ב) - פירוש: שחסד ה' הוא גבור וחסק ממנו, ואינו מניח אותנו לנטות אל צד אחר חסדו ושלומו. והאהבה זו היא גם כן בלי שיעור וגבול, עד כלות הנפש ממש, וכמו שכתוב "כלתה נפשי"¹⁵².

והנה כתיב (תהלים פה, יד): "צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו" - פירוש:

"צדק" - מדת כנסת-ישראל, "לפניו יהלך" - שעל ידי בחינת "וימינו תחבקני" הנ"ל מתעלית בעילוי רב להיות לפני ה' ממש¹⁵³.

ואז "וישם לדרך פעמיו" - היינו המשכת אלקותו מלמעלה למטה עד בחינת "סוף מעשה". וכמו שכתוב (שיר השירים ז, ב): "מה יפו פעמיוך בנעלים", שעל ידי התורה ד"אקרי דרך"¹⁵⁴ יומשך הגילוי למטה¹⁵⁵.

¹⁵² [וצריך לומר דבחינה זו גבוה מאהבה רבה. ויובן זה על פי מה שנתבאר בביאור על פסוק "חכלילי עינים" (תורה אור מח, א) בענין "אהבה בתענוגים" - שהיא למעלה מבחינת "אהבה רבה" כו'].

¹⁵³ [ועיין מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "ויושט המלך לאסתר" (אסתר ה, ב). תורה אור צד, ב) בפירוש "ותעמוד" [לפני המלך, שתהא במדרגה גדולה -] לפניו". ובדבור המתחיל "יחינו מיומים" (הושע ו, ב. לעיל סד, א) בפירוש "ונחיה לפניו" (שם)].

¹⁵⁴ (קידושין ב, ב).

¹⁵⁵ [ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "אשירה להו"ה" (תורה אור סג, ב) בפירוש "וישמרו דרך הו"ה וכו'" (וירא יח, ט). ועיין בזהר שלח (דף קס"א, ב): "תלמיד חכם כו' בדרך נועם כו'". ובפרשת מקץ (דף קצ"ו, ב) על פסוק "דרךיה דרכי נעם" (נתבאר באור התורה משלי (נ"ך כרך א) עמוד תקנה). ועיין מה שנתבאר (לעיל כו, ב) בדבור המתחיל "וישמתי כדכד" (ישעיה נד, יב) בענין "וכל גבולה כו'" (שם)].

ועיין בזהר באדרא זוטא (דף ר"צ, עמוד א') על פסוק (איוב כח, כג): "אלקים הבין דרכה". ומה שכתב על זה האר"ל בפירוש ה"ספרא דצניעותא" פרק ד' (דף ק"ח, סוף עמוד ב') שפירש: "דרכה - היינו מזלא דאריה-אנפין ול"ב שבילן כו'". ועיין עוד בזהר פרשת בשלח (דף נ"ז, סוף עמוד ב').

ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "כי ההרים ימושו" בפירוש (תהלים קמה, יז): **צדיק ה' בכל דרכיו** (לעיל תצא מ, ג: "צדיק הוא בחינת התקשרות ש'מעולם ועד עולם", וכמאמר ר"ל "עמוד אחד בעולם וצדיק שמו", שהוא בחינת עמוד המחבר מעלה ומטה להיות שורה ומתגלה רצון ה' אפילו בבחינת עשיה גשמיות). ומה שנתבאר ב"סידור" על פסוק זה (סידור עם דא"ח נה, ב).

ועיין ב"אגרת הקדש" סימן ד' מה שכתב:

וזהו "צדק לפניו יהלך כו'" - שממשיך את פנימית הלב לה'. ואחר כך "ישם לדרך פעמיו" - כמו שכתוב (תבוא כח, ט): "והלכת בדרךיו כו'", בכל מעשה המצות כולם, "ותלמוד תורה כנגד כולם" - שכולם עולים לה' על ידי פנימית-הלב, ביתר שאת, ומעלה מעלה מעליתן לה' על ידי חיצוניות-הלב. עד כאן לשונו.

אמורה, והיא היא דבר ה', ואינו אלא בעונה, כנ"ל.

אלא שבשמיני עצרת נעשית המשכה הזאת לבחינה זו כנ"ל. רק שמתחלה יקויים מה שכתוב מקודם: "את ה' האמרת היום", גם כן לשון מפעיל, שאנו גורמים וממשיכים אמירת התורה וירידתה לתחתונים, על ידי דביקות נפשותינו באור אין-סוף ברוך-הוא באהבה-רבה הנ"ל, כנזכר לעיל בענין "עצרת לה' אלקיך".

והענין הוא כמאמר רז"ל¹⁶⁶: "כל הקורא ושונה - הקדוש ברוך-הוא קורא ושונה כנגדו" - פירוש:

שעל ידי אתערותא-דלתתא - אתערותא-דלעילא, ו"רוח אייתי רוח"¹⁶⁷ - מלמטה-למעלה, ו"אמשיך רוח" ודבר ה' - מלמעלה-למטה.

ונקרא "כנגדו", לפי שאין ערך דיבור האדם ומחשבתו בעסק התורה לגבי דבר ה' הממשיך בשעה זו. ולכן אינה מתלבשת בו ממש, רק היא בבחינת ^{א.א.ד} "כנגדו", פירוש - לפי שסובב עליו בבחינת מקיף (וכמו שנתבאר כמה פירושים במקום אחר בענין איך הוא "סובב כל עלמין").

ובזה יובן ענין מאמר רז"ל¹⁶⁸: "אלפים שנה קדמה התורה לעולם", כי לפי פשוטו אינו מובן, שקודם שנברא העולם לא היה בחינת זמן כלל, ואיך שייך לומר "אלפים שנה"?

אלא הענין:

דהנה "אורייתא וקודשא בריך-הוא כולא חד", שהיא רצונו ויתברך, והוא ורצונו אחד, שהוא "סובב כל עלמין". וכדי להתלבש בעולם הוצרכה להתלבש בבחינת חכמה ובינה, שהן הן בחינת "אלפים שנה" - "אאלפך חכמה, אאלפך בינה"¹⁶⁹ כו'.

(וביאור הענין, בענין שמיני-עצרת, שהוא בחינת "עצרת תהיה לכם" ממש - מה שבביעי של פסח נאמר "עצרת להו"ה אלקיך".

הענין: כמו שכתוב (תהלים יט, ו) "והוא כחתן יוצא מחופתו", "חתן" - לשון יחיד; ולפעמים נאמר¹⁷⁰ "מצהלות חתנים" - לשון רבים¹⁷¹.

והענין: כי הנה "ביום חתונתו" (שיר השירים ג, יא) - "וה מתן תורה"¹⁷². כי "חתן" - "חות דרגא"¹⁷³, ירידת והמשכת אור אין-סוף למטה. ולכן ניתנה

וזהו "תען לשוני אמרתך" (תהלים קיט, קעב) - פירוש: "תען" - בענין שאמרנו "עונה אחריו מה שהוא אומר"¹⁶¹, לפי שאינו אומר בעצמו, רק עונה אחר אחרים - כך התפלל דוד המלך עליו-השלום בעד כללות ישראל המושרשים בנפשו: "תען לשוני אמרתך";

כי התורה היא "אמרתך" אשר אמרת ויצא כבר מפיה, וגם עתה כן הוא, כי בכל יום אנו מברכין "נותן התורה", שנותן לנו בכל יום¹⁶², כמו שכתוב (ישעיה נא, טו): "ואשים דברי בפיך כו", אלא שאני עונה אחריו מה שאמרה מוציא מפי, שהוא התגלות דבר ה' ב"אמרי פי", בחינת "ואמת ה' לעולם", ואין אני עושה כלום, אלא כמי שעונה למה שאחרים אומרים¹⁶³.

ומהיכן אובה לך? מפני "כי כל מצותיך צדק" (תהלים שם): כי כל המצות הם המשכות לבחינת "צדק", שתהא מתעלה בבחינת לפניה "יהלך". ובפרטות - על ידי מצות סוכה ולולב כנ"ל.

ומשם נמשך בחינת "וישם לדרך פעמיו" - שיתגלה סוף מעשה ודבר ה' בבחינת "ואמת ה' לעולם". וזהו בחינת "וה' האמירך היום" (תבוא כו, יח), שהוא מפעיל בך האמירה ומוציא מפיה:

ג. וזהו "ביום השמיני":

שאחר ימי הסוכות שנמשך להם בחינת אהבה-רבה בתענוגים הנ"ל, בחינת "כי גבר עלינו חסדו", ואזי "ביום השמיני" שהוא בחינה יותר גבוה ועליונה - "עצרת תהיה לכם" - שימשיך "לכם" בחינת "ואמת ה' לעולם"¹⁶⁴, בחינת "וה' האמירך וגו'". והוא ענין בחינת "נשיקין"¹⁶⁵, שהוא התקשרות חב"ד בחב"ד באחדות גמור.

וזהו כלל גדול ועצה היעוצה גם בכל עסק התורה: לידע נאמנה כי המשנה או הגמרא או הפוסקים אשר הוא לומד הנה היא כבר

¹⁶¹ (במאמרי ארמו"ר הנזקן "אתהלך לאונא" עמוד כב: "כמו הגדול שמקרא לתינוק והוא עונה אחריו - כן יהיה לשוני לענות אחריו (מזה) [מה] שאמרה אומר". ראה סוכה לח, ב (בגרסת רבינו חננאל ועוד ראשונים): "שאם קטן מקרא אותו - עונה אחריו מה שהוא אומר".)

¹⁶² (ראה ברכות כב, א. סג, ב. וראה דבור המתחיל "כי קרוב אליך" לעיל נציבים מו א-ב).

¹⁶³ (וזהו מעלה יתירה ועצומה שעסק התורה, ולא הכל זוכים לזה. וכמו שנתבאר בדבור המתחיל "המגביהי לשבת" (תורה אור לח, ד), שוהו ענין רב יהודה; שיש ב' בחינות בעסק התורה - בחינת עבד כו', עיין שם.

אלא שבשמיני-עצרת זוכים נשמות ישראל ומקבלים בחינה זו, להיות "ואשים דברי ממש בפיך". ועיין בזהו בראשית (דף ד', עמוד ב') מענין "ואשים דברי בפיך", בפירוש הרמ"ז שם.

והיינו על ידי שמתחלה "ובצל ידי כסיתיה" - ז' ימי הסוכות, "צלא דמהימנותא". ועיין בסמוך).

¹⁶⁴ (ראה יהל אור עמוד רטו).

¹⁶⁵ (נשיקין... חב"ד בחב"ד: ראה זהר חלק ב משפטים קכד ב. תנא פרקים מה, מו וסוף פרק מט. אגרת התשובה פרק ט. וב"מראי מקומות, הגהות והערות קצרות" עם ליקוט פירושים שם. ושם נסמן).

¹⁶⁶ (תנא דבי אליהו ריש פרק יח. וליקוט שמעוני איכה רמו תתלד).

¹⁶⁷ (רוח אייתי רוח ואמשיך רוח: זהר חלק ב קסב, ב. וראה לעיל פרשת ראה כב, ב ושם נסמן).

¹⁶⁸ (ראה מדרש תהלים צ, ד. בראשית רבה פרשה ח, ב. תנחומא וישב ד. ושם נסמן. וזהר חלק ב מט, א).

¹⁶⁹ (איוב לג, לג. וראה שבת קד, א).

¹⁷⁰ (ברכת נשואין. כתובות ח, א).

¹⁷¹ (ראה גם דבור המתחיל "להבין ענין ברכת חתנים" ספר המאמרים תקס"ג חלק א עמוד שצה).

¹⁷² (תענית כו, ב).

¹⁷³ (יבמות סג, א).

היינו שהמשכה זו עצמה שלמעלה נמשך ונתגלה למטה, "לכם" ממש): :

— * —

[פא ד]

ביום השמיני עצרת תהיה לכם [א]¹⁸⁰

"ביום השמיני – עצרת תהיה לכם" (פנחס כט, לה):

ובכל המועדים כתיב: "ועשית פסח לה' אלקיך" (ראה טו, א); "ועשית חג שבועות לה' אלקיך" (שם, י); ובסוכות כתיב בפירוש אמור (כג, מא): "וחגותם אתו חג לה'". פירוש: שמביאין שמחה בהקדוש ברוך הוא, כמאמר¹⁸¹: "וישמחו בה' ישראל מקדשי שמך", ש"ישראל מקדשי שמך" מביאין ^ג ^ב ^א "השמחה בה'". ו"אין שמחה אלא ביי"ן¹⁸², כמו שכתוב גבי יין (שופטים ט, ג): "המשמח אלקים ואנשים כו".

ולהבין זה – איך הוא השמחה למעלה בו יתברך ש"אין¹⁸³ לו דמות הגוף וכו"¹⁸⁴.

הנה כתיב (משלי י, א): "בן חכם ושמו אב"¹⁸⁵. פירוש: על דרך משל אב שרוצה להבין חכמת בנו, אזי מסתיר את עצמו ממנו בכדי לידע ולהכיר חכמת הבן, שיבין שההסתר וההעלם הזה אינו אלא בכדי שיבקשו הבן וימצאו¹⁸⁶, ואז תגדל השמחה באביו¹⁸⁷, בשביל חכמת בנו והכרתו בזה, כי יחפשונו בחפש מחופש¹⁸⁸ לרדוף אחריו – כך הנה

התורה בה' קולות¹⁷⁴: "קול" הוא המשכה; שלהיות המשכת התורה מלמעלה עד למטה יש בזה ה' בחינות המשכות זו אחר זו: הא' – המשכת אור אין-סוף בחכמה, "אאלפך חכמה, אאלפך בינה". הב' – מהחכמה למדות, ואחר כך – במחשבה ודבור ומעשה, וכמו שנתבאר במקום אחר.

אך דרך כלל הם ב' בחינות "חמן":

הא': המשכת האור בחכמה-דאצילות, והוא התורה שלמעלה, והחכמה מאירה בכל עולם האצילות.

הב': עוד ירידה שניה, מה שנמשך להתלבש בתורה-דבריאה, שהיא רק בחינת "נובלות חכמה שלמעלה"¹⁷⁵.

מה שאין כן עצמיות חכמה-עילאה, נאמר על זה (תשא לג, כג): "ופני לא יראו". וכמו שנתבאר ב"אגרת הקדש" (סימן יט) על פסוק "עוטה אור". וכן כתוב ב"לקוטי תורה" (מהאריז"ל) בתחלת פרשת בראשית (דבור המתחיל "למה התחילה תורה"), שהתורה שלפניו נקרא תורת הבריאה.

ועיין מה שנתבאר מזה בפרשת עקב (לעיל יז, ב) גבי ברפת "הארץ", שזהו ענין "על תורתך שלמדנו"¹⁷⁶. דפירוש "תורתך"¹⁷⁷ היינו התורה כמו שהיא באצילות, ו"שלמדנו" היינו כמו שנמשכה בבריאה¹⁷⁸.

אך יש עוד מעלה ותיירה להיות בחינת "והוא חמתן", דהיינו גילוי פנימית התורה לעתיד¹⁷⁹, אשר אותה ההמשכה שבפנימית חכמה-עילאה דאצילות, מה שלמעלה מסדר ההשתלשלות, תהיה מתגלה גם כן למטה ממש בבי"ע, ונמצא יהיה רק בחינת חתן אחד – שהיה הגילוי למטה כמו למעלה ממש.

ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "כי תשמע בקול" (לעיל פרשת ראה כג, ב) – מה שמלוכש בתוך הקול. שהוא מה שלמעלה מבחינת הה' קולות עצמן כו'.

ועל דרך זה ממש יוכן ההפרש בין בחינת עסק התורה סתם, לבחינת "תען לשוני אמרתך": שבחינת "תען כו" היינו ש"אמרתך" ממש, כמו שהתורה היא למעלה – נמשך ומתלבש בפירוש הלומד. וזהו ענין "ואשים דברי" ממש "בפיק", אלא שאני עונה אחריו. מה שאין כן בסתם עסק התורה – היינו רק בחינת הארה מהדבור-עליון שנמשך למטה.

וזהו ההפרש בין שביעי של פסח שנאמר "עצרת להוי"ה אלקיך" – שהוא ענין ההמשכה בתורה שלמעלה; שבמחינת "פי הוי"ה אלקיך אש אוכלה הוא" – כטבע האש להסתלק כו', יומשך להיות המשכה בתורה ומצות. אבל עם כל זה אין המשכה זו עצמה כמו שהיא למעלה נמשך ונתגלה למטה, כי אם רק בחינת "נובלות" כו'. אבל בשמיני-עצרת שנאמר: "עצרת תהיה לכם",

¹⁷⁴ (ברכותו, סוף עמוד ב).

¹⁷⁵ (בראשית רבה יז, ה).

¹⁷⁶ (ברכה שניה דברכת המזון).

¹⁷⁷ (ראה הערת כבוד קדושת אדמו"ר בספר המאמרים ה"ש"ת עמוד 68).

¹⁷⁸ ועיין מה שנתבאר מענין זה בפרשת שלח (נא, א) בדבור המתחיל "אני דפרשת ציצית, בפירוש "בתורת ה' חפצו ונתורתו יהנה" (תהלים א, ב).

ועיין מה שנתבאר מענין ב' בחינות חתן: בדבור המתחיל "שיר השירים" (לקמן שיר השירים בתחילתו), ובדבור המתחיל "לבבתי" בפרשת פנחס (נדפס לקמן בדרושי שיר השירים כח, ג).

¹⁷⁹ (ראה רש"י שיר השירים א, ב).

¹⁸⁰ (ביום השמיני עצרת: נדפס (בשניונים) במאמרי אדמו"ר הזקן – אהלהך לאוניא (עמוד נב). – הערת כבוד קדושת אדמו"ר ב"הערות וציונים", וב"אהלהך לאוניא" שם מעיר שהמאמר שלפנינו הוא "בתוספת ביאור, הערות וכו'".

נאמר בשמיני עצרת תק"ס. נוסח המאמר לפנינו הוא על פי הנחת המהרי"ל נוסח אחר – כנראה הנחת אדמו"ר האמצעי – נדפס ב"אהלהך לאוניא" הנ"ל

קיצורים וביאור על הנוסח שב"אהלהך לאוניא" – נדפסו באור התורה שמיני עצרת (דברים כרך ה) עמוד ב'קנד. בכמה מקומות בדא"ח מציינים לדרוש זה בשם "ביום השמיני עצרת – בן חכם ושמו אב" בהתחלתו ב"אהלהך לאוניא". מיוסד על מאמר זה – דבור המתחיל זה בספר המאמרים תרע"ו עמוד מג. נתבאר ב"חסידות מבוארת" – מועדים חלק א עמוד רלג ואילך.

¹⁸¹ (נוסח תפלת שחרית ומוסף ליום טוב).

¹⁸² (פסחים קט, א).

¹⁸³ (פיוט "יגדל" – על פי פירוש המשניות להרמב"ם סנהדרין פרק חלק היסוד השלישי).

¹⁸⁴ (ועיין מה שנתבאר על פסוק "שוש אשיש בהוי"ה" (לעיל מז, א ואילך). וגבי פורים – בפירוש (תהלים לג, א) "וננו צדיקים בהוי"ה" (תורה אור צט, ג).

¹⁸⁵ (ראה פירוש אבן עזרא: "בן חכם ושמו אב – בעבור שהוא יכיר חכמתו").

¹⁸⁶ ("והא בהא תלך, דבאשר מפיר שאינו הסתר וסילוק אמיתי כי אם בכדי שיבקשו ממילא הרי הוא מחפש כו"). – ספר המאמרים תרס"ה עמוד פח).

¹⁸⁷ ("וכמו שכתוב במדרש רבה שיר השירים על פסוק יונתי בחגי הסעל: משל למלך שהיה לו בת יחידה והיה מתאנה לשמוע שיחה כו' עד: והתחילה צונחת אבא אבא כו"). – ספר המאמרים תרע"ו עמוד ט. וראה לעיל תבא מא, ד. ובארוכה בהקדמת שער האמונה לאדמו"ר האמצעי).

¹⁸⁸ (חפשי וחפשי: לשון הכתוב תהלים סד, ז).